

tate, in qua commodam tutamque vitam degere potest: ad opulentiores vero retinendos conferet, si pars bonorum demigrantis fisco addicatur.

C A P V T III.

DE CVRA IMPERANTIS CIRCA INTELLECTVM CIVIVM.

§. 306.

Sollerter curandum est in republica, vt ciuium intellectus excolatur & perficiatur; equidem cuius quilibet ita conformare debet actiones suas, vt ad publicam felicitatem promouendam conferant (§. 286.): at vero obtineri id nequit, nisi animus certis quibusdam imbutus sit cognitionibus tum generalibus, tum speciatim ad vitam ciuilem & moralem spectantibus: nisi praeterea cognitiones illas ad particulares casus accommodare no-uerit; igitur necessariam esse patet curam circa intellectum ciuium.

§. 307.

Hinc autem iam intelligis quoque, non omnes ciues eadem ratione, neque iisdem cognitionibus imbuendos; nempe multa & diuersissima ad publicam felicitatem obtinendam requiruntur subsidia; igitur diuersos etiam oportet esse ciuium status & conditiones, agricolarum, opificum, artificum, doctorum, magistratum &c. harum autem singulis aliae necessariae sunt cognitiones, cum intellectus vnus hominis omnibus discendis non sufficiat.

An cu-
ra in-
telle-
ctus ci-
uium
haben-
da?

An om-
nes ci-
ues iis-
dem co-
gnitio-
nibus
imbu-
endi?

§.

§. 308.

Cui cura circa institutionem ciuium competit? Equidem a natura constitutum est, vt parentes ipsi sint liberorum suorum institutores (§. 185.): at vero experientia docet, plurimos huic muneri impares, nonnullos publicis priuatisque negotiis, non paucos propria socordia & negligentia impediri; igitur imperantis est curare, vt infantes iis cognitionibus imbuantur, quae futurae illorum conditioni conueniant.

§. 309.

Quae media perficiendi intelligentium ciuium? Eum in finem erigendae sumtibus publicis sunt *scholae*, *gymnasia*, *academiae*, iisque prouidendum de magistris, qui sufficiente scientia & dono docendi polleant, morum probitate sint commendati, atque in primis feriam voluntatem habeant, bono iuuenum ciuitatisque seruiendi.

§. 310.

Quid de scholis no- tandum? Quoniam porro non cuilibet conditioni eadem cognitiones sunt necessariae, patet in erectione scholarum rationem haberi debere status, cui iuuenes quique destinantur; vnde sequentes fluunt regulae:

1. *Scholae* vernaculae *ruri* vbiuis locorum, si nihil impediat, erigendae, in quibus pueri prima litterarum elementa legere, characteres formare, arithmeticam, elementa oeconomiae ruralis, principia ethicae & religionis, item officia ciuis doceantur, sine discrimine omnes; nam cognitiones hae sunt

sunt & ad captum omnium, & necessariae passim omnibus:

2. *Scholae vernaculae in urbibus* erigendae sunt, in quibus iuvenes eadem doceantur; sed praeterea elementa illarum scientiarum, quibus tanquam fundamentis artes nituntur; ut sunt elementa physicae, geometriae practicae, artis delineandi, historiae, geographiae &c.

§. 311.

Erigenda etiam sumtibus publicis sunt Quid aptis locis *gymnasia*, in quibus linguam la- de gym-
tinam, graecam, item historiam, geogra- nasis?
phiam, artem poeticam, oratoriam, philo-
sophiam ceterasque scientias doceantur a-
dolescentes, ingenio & industria praecipue
conspicui: pauperiores eum in finem subsi-
diis & stipendiis adiuuandi; at vero prohi-
bendi a gymnasiis illi, quibus ingenium mo-
dicum, sumtus proprii nulli: ne litterato-
rum numerus nimium augeatur, cum detri-
mento reliquorum statuum.

§. 312.

Constituendae praeterea sunt *academiae*, Quid ?
in quibus iuvenes, ingeniorum delectu ha- de aca-
bito in omnibus utilibus scientiis & artibus, demiis ?
puta philosophia, physica, mathesi, iure,
medicina, theologia &c. erudiantur.

§. 313.

Sed plurimum ad incrementum scien- Quid
tiarum conferunt *societates scientiarum & arti-* de so-
um,

cietati-
bus lit-
terari-
is? *um*, quibus cura incumbat, non modo ve-
ritates iam detectas colligendi, & denuo exa-
minandi, sed etiam novas detegendi, scien-
tias & artes quaslibet perficiendi; cum do-
ctorum Academicorum sit, cognitae verita-
tes docere.

C A P V T IV.

DE CVRA IMPERANTIS CIRCA

VIRTUTES MORALES ET RELI-
GIONEM.

§. 314.

An cura
circa
virtutes
haben-
da?

Nemo dubitare potest, quin praecipue in
republica curandum sit, vt virtutis stu-
dium & vitiorum odium promoueat; equi-
dem societas ciuilis, vt aliae omnes, ad
felicitatem hominum procurandam instituta
intelligitur: nequit vero haec obtineri, nisi
ciues ad obseruationem legum naturalium
& posituarum quarumcunque adigantur, &
a vitiorum consecratione retineantur; igitur
curam circa virtutis studium in republica
habendam patet.

§. 315.

Quo-
modo
studium
virtutis
promo-
uetur
apud
paru-
los?

Studium porro virtutis variis mediis
promoueri potest: sed aliis apud paruulos,
aliis apud aduiores vtendum est; intuitu
paruulorum id facile obtinetur, si tum in scho-
lis a magistris, tum in templis ab ecclesiae
ministis principia doctrinae moralis & reli-
gionis christianae (§. 811. Theol.) dilucide
ex-